

دیباچه‌ای بر
جهان باستان

لوکاس دوبلوویس - روبرتوس وان در اسپک

ترجمه مرتضی ثاقب‌فر

بلویس، لوکاس دو
دییچه‌ای بر جهان باستان / لوکاس دو بلویس، رویارتوس وان در اسپک؛ ترجمه
مرتضی ثاقب‌فر. - تهران: ففتوس، ۱۳۷۹.
ISBN: 964-311-234-9 ص. مصور، نقشه، نمودار.
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیها.
عنوان اصلی:
An Introduction to the Ancient World.
کتابنامه: ص. [۴۳۱] - ۴۴۱.
۱. تمدن باستان. ۲. مدیترانه، توأحی - تمدن. الف. اسپک، رویارتوس
وان در، Spek, R. J. Van der ب. ثاقب‌فر، مرتضی، ۱۳۲۱ - ، مترجم.
ج. عنوان.
۹۳۰ CB۳۱۱/ب
۱۳۷۹
کتابخانه ملی ایران
۲۶۱۲۵-۷۸م

این کتاب ترجمه‌ای است از:

An Introduction to the Ancient World

L. de Blois and R. J. van der Spek

Routledge, 1997

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای زاندارمیری

شماره ۱۰۷، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

* * *

لوکاس دیلوویس - رویارتوس وان در اسپک

دیباچه‌ای بر جهان باستان

ترجمه مرتضی ثاقب‌فر

چاپ چهارم

۱۰۰۰ نسخه

۱۳۸۸

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹-۲۳۴-۳۱۱-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-311-234-9

info@qoqnoos.ir

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۷۵۰۰ تومان

فهرست

۱۵	فهرست تصاویر
۲۳	مقدمه

بخش یکم: خاورمیانه باستان

۳۱	فصل یکم: خاستگاه‌های تمدن‌های مصر و بین‌النهرین
۳۹	فصل دوم: هزاره سوم پیش از میلاد
۴۰	ممفیس، سومر و اکد
۴۰	مصر، پادشاهی کهن (۲۶۰۰-۲۱۵۰ ق.م)
۴۲	بین‌النهرین: سومر و اکد
۴۶	مؤخره
۴۷	فصل سوم: هزاره دوم پیش از میلاد
۴۸	تبس، آشور و بابل (حدود ۲۰۰۰-۱۶۰۰ ق.م)
۴۸	مصر، پادشاهی میانه (حدود ۲۰۰۰-۱۸۰۰ ق.م)
۵۰	امپراتوری آشورکهن (حدود ۲۰۰۰-۱۷۶۰ ق.م)
۵۱	امپراتوری بابل کهن (حدود ۱۸۰۰-۱۶۰۰ ق.م)
۵۱	همسازی قدرت‌ها (حدود ۱۶۰۰-۱۲۰۰ ق.م)
۵۴	مصر، پادشاهی جدید (حدود ۱۵۵۰-۱۱۰۰ ق.م)
۵۷	بابل و آشور
۵۸	میتانی
۵۸	امپراتوری هیتی

۵۹	کرت و میسن
۶۲	روابط بین‌المللی
فصل چهارم: هزاره نخست پیش از میلاد	
۶۷	آشوب و آرامش (۱۲۰۰-۷۵۰ ق.م)
۶۸	مصر، دوره میانی سوم (حدود ۱۱۰۰-۷۱۵ ق.م)
۶۹	سوریه و فنیقیه
۷۱	اسرائیل
۷۵	امپراتوری‌های سواحل شرقی مدیترانه (۷۵۰ ق.م - ۷۰۰ میلادی)
۷۵	امپراتوری آشور جدید
۷۸	امپراتوری بابل جدید
۸۱	امپراتوری هخامنشی
۸۵	پادشاهی‌های هلنیستی
۸۵	امپراتوری پارت
۸۶	امپراتوری ساسانی
۸۶	امپراتوری روم
۸۶	اعراب
فصل پنجم: دین	
۸۷	چند خدایی
۸۸	توحید نوبتی و یکتاپرستی
۹۳	
فصل ششم: اقتصاد و جامعه	
۹۷	اقتصاد کشاورزی و مالکیت ارضی
۹۸	«اقتصاد توزیع مجدد»
۹۸	وسایل پرداخت
۱۰۱	بازرگانی
۱۰۱	سازمان اجتماعی
۱۰۳	

۱۰۷	فصل هفتم: حکومت
۱۰۸	پادشاهی
۱۰۹	دستگاه اداری (اجرایی)
۱۱۲	ارنش

بخش دوم: یونان

۱۱۵	فصل هشتم: دوران تیرگی، ۱۲۰۰ - ۸۰۰ ق. م
۱۱۹	فصل نهم: دوران باستان، سال‌های ۸۰۰ - ۵۰۰ ق. م
۱۲۰	پیشگفتار
۱۲۰	دگرگونی‌های جمعیتی و اقتصادی
۱۲۱	دولت - شهر
۱۲۳	استعمار
۱۲۶	دگرگونی‌های اجتماعی
۱۲۷	دگرگونی‌های نظامی
۱۲۷	دگرگونی‌های فرهنگی
۱۲۸	الفبا
۱۲۸	ادبیات
۱۲۹	هنرهای تصویری
۱۳۴	معماری
۱۳۴	دین
۱۳۷	فلسفه
۱۳۹	دگرگونی‌های سیاسی
۱۳۹	حکومت استبدادی
۱۴۰	اسپارت
۱۴۳	آتن

۱۵۳	فصل دهم: دوره کلاسیک
۱۵۴	جنگ با ایرانیان
۱۵۸	اسپارت و آتن پس از سال ۴۷۹ ق. م
۱۵۸	اتحادیه دلوسی (۴۰۴-۴۷۷ ق. م)
۱۶۰	رهبران آتن در قرن پنجم
۱۶۲	درآمد دولت آتن
۱۶۳	جنگ بزرگ پلوپونزی (۴۰۴-۴۳۱ ق. م)
۱۶۷	سال‌های میان ۴۰۴ و ۳۳۶ ق. م
۱۷۰	اتحادیه دوم آتن (۳۵۵-۳۷۷ ق. م)
۱۷۰	تغییرات اجتماعی و نظامی
۱۷۱	ظهور مقدونیه
۱۷۱	فیلیپ دوم (۳۳۶-۳۵۹ ق. م): پایان دوره کلاسیک در تاریخ یونان
۱۷۳	جمعیت آتن در قرون پنجم و چهارم قبل از میلاد
۱۷۴	متیک‌ها
۱۷۴	بردگان
۱۷۷	زنان در آتن و اسپارت
۱۷۹	پیشرفت بیش‌تری در دموکراسی آتن
۱۷۹	شورای آرتو پاگوس در سال‌های ۴۶۲ - ۴۶۱ ق. م
۱۸۰	پریکلس
۱۸۰	دموکراسی و ناوگان
۱۸۱	سیاستمداران قدیم و جدید
۱۸۲	ثبات دموکراسی آتن
۱۸۳	انتقاد به دموکراسی آتن
۱۸۵	آتن به عنوان مرکز فرهنگ یونان در دوره کلاسیک
۱۸۶	نمایشنامه آتیک
۱۸۷	فلسفه
۱۹۳	نوشته‌های تاریخی
۱۹۴	یونانیان در غرب مدیترانه

۱۹۹	فصل یازدهم: عصر هلنیستی
۲۰۰	مقدمه
۲۰۰	اسکندر بزرگ
۲۰۲	از اسکندر تا فتوحات رومیان
۲۰۳	یونان
۲۰۳	آتن و اسپارت
۲۰۵	اتحادیه‌های دولت‌ها در یونان
۲۰۶	پادشاهی سلوکیان
۲۰۷	پادشاهی بطلمیوسیان
۲۰۷	حکومت و شهرهای پادشاهی‌های هلنیستی
۲۱۱	اقتصاد و جامعه
۲۱۱	یونان
۲۱۲	خاورمیانه
۲۱۴	جنبه‌های فرهنگی
۲۱۴	کلیات
۲۱۵	دین
۲۱۷	مذاهب خاورمیانه
۲۱۸	فلسفه و دانش
۲۱۹	دانش
۲۲۰	یهودیان در عصر هلنیستی
۲۲۲	تأثیر فرهنگ هلنیستی بر پادشاهی پارتیان و امپراتوری روم
۲۲۵	نتیجه‌گیری

بخش سوم: روم

۲۲۹	فصل دوازدهم: تاریخ آغازین روم (۷۵۴-۲۶۵ ق.م)
۲۳۰	مدیترانه غربی
۲۳۰	اتروسکاها

- کارتاژ ۲۳۲
- خاستگاه‌های روم ۲۳۳
- دولت و جامعه در روم اولیه ۲۳۴
- یادداشتی در باره نام‌های رومی ۲۳۷
- ارتش و کمیته‌ی کنسوریاها ۲۳۷
- جمهوری آغازین (۵۰۹-۲۶۵ ق.م) ۲۳۹
- دولت و جامعه ۲۳۹
- توسعه روم در ایتالیا (۵۰۹-۲۶۵ ق.م) ۲۴۱
- استعمار ۲۴۴
- آزاد شهرها ۲۴۵
- خصلت نظامی جامعه روم ۲۴۷
- مبارزه طبقات (حدود ۵۰۰-۲۸۷ ق.م) ۲۴۸
- تاریخ مبارزه طبقات ۲۵۰
- نهادهای جمهوری روم در پایان مبارزه طبقات ۲۵۲
- قضات عالی ۲۵۲
- مجلس سنا ۲۵۵
- اختلاف فزاینده در درون نخبگان رومی ۲۵۸
- مجمع‌های عمومی ۲۵۸
- حکومت الیگارشی ۲۶۱
- نوع جدید رعیت ۲۶۳
- برخی داده‌های جمعیتی ۲۶۳
- فصل سیزدهم: توسعه بیش‌تر و تنش‌های جدید اجتماعی (سال‌های ۲۶۴-۱۳۳ ق.م) ۲۶۵
- توسعه ژم میان سال‌های ۲۶۴ و ۱۲۱ ق.م ۲۶۶
- جنگ‌های پونیک ۲۶۶
- جنگ‌های اسپانیا، دره پو و شرق هلنیستی ۲۷۱
- دو شکل گسترش روم ۲۷۲
- سازمان اجرایی ایالات ۲۷۵

- ۲۷۶ نقایص تسلط رومیان
- ۲۷۷ تنش‌های اجتماعی جدید
- ۲۷۷ نتایج گسترش روم
- ۲۸۱ بردگی در ایتالیا و سیسیل
- ۲۸۲ شورش‌های بردگان
- ۲۸۴ راهزنی دریایی
- ۲۸۴ برخی داده‌های جمعیت‌شناسی
- ۲۸۴ شهر رُم
- ۲۸۵ سازمان نامناسب
- ۲۸۶ تغییر در نگرش
- ۲۸۶ نفوذ یونان
- ۲۸۷ زایش ادبیات رومی
- ۲۸۹ فصل چهاردهم: قرن جنگ‌های داخلی (سال‌های ۱۳۳-۳۰ ق. م)
- ۲۹۰ مشکلات جدی و نارضایتی
- ۲۹۱ دودمان گراکی
- ۲۹۱ تیبریوس گراکوس
- ۲۹۲ گایوس گراکوس
- ۲۹۳ نتایج سیاسی اصلاحات گراکوس‌ها
- ۲۹۴ اصلاحات نظامی ماریوس
- ۲۹۹ جنگ اجتماعی (سال‌های ۹۱-۸۸ ق. م) و نخستین جنگ داخلی
- ۲۹۹ شهروندی برای متحدان ایتالیایی
- ۳۰۰ افول مجمع‌های مردمی
- ۳۰۰ نخستین جنگ داخلی (سال‌های ۸۸-۸۲ ق. م)
- ۳۰۳ سال‌های ۷۹-۴۹ ق. م
- ۳۰۵ شورش بردگان به رهبری اسپارتاکوس (۷۳-۷۱ ق. م)
- ۳۰۵ پومپی، کراسوس و سزار
- ۳۱۰ نخستین حکومت سه نفره

۴۰۸	ارتش.....
۴۱۰	بار سنگین فزاینده مالیات و نظام پولی.....
۴۱۱	امپراتوری روم پس از کنستانتین.....
۴۱۱	شرق و غرب.....
۴۱۵	امپراتوری مسیحی.....
۴۱۸	پایان امپراتوری روم غربی.....

بخش چهارم: پیوست‌ها

۴۲۳	۱. نام‌های یونانی و رومی.....
۴۲۵	۲. پول یونانی و رومی.....
۴۲۶	۳. امپراتوران روم.....
۴۳۱	کتاب‌شناسی برگزیده.....
۴۳۱	منابع عمومی.....
۲۳۴	خاورمیانه باستان.....
۴۳۴	یونانی‌ها.....
۴۳۴	یونان باستان و کلاسیک.....
۵۳۴	جهان هلنیستی.....
۶۳۴	روم.....
۷۳۴	روم متأخر و جمهوری رومی.....
۸۳۴	امپراتوری روم.....
۴۴۱	نمایه.....

فهرست تصاویر

نقشه‌ها

- نقشه ۱.۱ میزان بارندگی در خاورمیانه ۳۴
- نقشه ۱.۲ خاورمیانه باستان در هزاره سوم ق. م. ۴۴
- نقشه ۱.۳ مصر باستان، سال‌های ۳۰۰۰ - ۵۲۵ ق. م. ۴۸
- نقشه ۲.۳ امپراتوری‌های آشور کهن و بابل کهن ۵۰
- نقشه ۳.۳ خاورمیانه باستان، سال‌های ۱۶۰۰ - ۱۲۰۰ ق. م. ۵۳
- نقشه ۱.۴ پادشاهی‌های اسرائیل و یهودا، حدود سال ۸۵۰ ق. م. پادشاهی داود
حدود ۱۰۰۰ ق. م. ۷۴
- نقشه ۲.۴ خاورمیانه در سده‌های هفتم و هشتم ق. م. ۷۷
- نقشه ۳.۴ امپراتوری هخامنشی، سال‌های ۵۳۹ - ۳۳۱ ق. م. ۸۳
- نقشه ۱.۹ الف تأثیر فرهنگ یونانی در دوران باستان و کلاسیک، حدود سال‌های
۶۰۰ - ۳۳۰ ق. م. ۱۲۴
- نقشه ۱.۹ ب استعمار یونان و فنیقیه ۱۲۵
- نقشه ۲.۹ تقسیم آتیکا به تریتی‌ها توسط کلئیس تنس ۱۴۹
- نقشه ۱.۱۰ لشکرکشی ایران علیه یونان، سال‌های ۴۹۲ - ۴۷۹ ق. م. ۱۵۶
- نقشه ۲.۱۰ یونان در آستانه جنگ پلوپونزی ۱۵۹
- نقشه ۳.۱۰ آتیکا در زمان جنگ پلوپونزی، ۴۳۱ - ۴۰۴ ق. م. ۱۶۶
- نقشه ۴.۱۰ یونان در حدود ۳۶۰ ق. م. درست قبل از ظهور مقدونیه ۱۶۹
- نقشه ۱.۱۱ امپراتوری اسکندر ۲۰۱
- نقشه ۲.۱۱ پادشاهی‌های هلنیستی، حدود ۲۰۰ ق. م. ۲۰۹
- نقشه ۱.۱۲ مدیترانه غربی در سده‌های پنجم و چهارم ق. م. ۲۳۳

نقشه ۲.۱۲	اقوامی که در ایتالیا در حدود سال ۶۰۰ ق. م زندگی می‌کردند.....	۲۳۵
نقشه ۳.۱۲	رُم و متحدان آن، حدود ۳۵۰ ق. م.....	۲۴۲
نقشه ۴.۱۲	رُم و متحدانش، ۲۴۱ ق. م.....	۲۴۳
نقشه ۵.۱۲	شهر رُم در عصر جمهوری.....	۲۴۹
نقشه ۱.۱۳	توسعه روم، حدود سال‌های ۵۰۰ - ۲۲۰ ق. م.....	۲۶۷
نقشه ۲.۱۳	گسترش امپراتوری رُم بین سال‌های ۲۱۸ - ۱۲۰ ق. م.....	۲۶۹
نقشه ۳.۱۳	رُم و متحدان ایتالیایی آن، ۹۱ ق. م.....	۲۸۰
نقشه ۱.۱۴	فتوحات و مناطق تحت نفوذ رُم در آسیای صغیر، سال ۱۳۳ ق. م به بعد.....	۳۰۲
نقشه ۲.۱۴	وضع در زمان سزار و پومپی.....	۳۰۹
نقشه ۱.۱۵	امپراتوری روم در زمان امپراتور اوگوستوس.....	۳۳۴
نقشه ۲.۱۵	امپراتوری روم در زمان امپراتور ترایانوس.....	۳۳۸
نقشه ۳.۱۵	نواحی سلت‌نشین و ژرمن‌نشین پیش از توسعه روم.....	۳۵۴
نقشه ۴.۱۵	«لیم»‌های راین سفلی، سال‌های ۴۷ - ۲۶۰ میلادی.....	۳۶۷
نقشه ۵.۱۵	محصولات کشاورزی و صنعتی و جاده‌ها در امپراتوری روم.....	۳۶۸
نقشه ۱.۱۶	امپراتوری روم در زمان دیوکلتیان و کنستانتین کبیر.....	۴۰۴
نقشه ۲.۱۶	کوچ‌ها و حملات آلمان‌ها و سقوط امپراتوری روم غربی در قرن پنجم میلادی.....	۴۲۰

شکل‌ها

شکل ۱.۱	کاشت با خیش یا گاو آهن. اثری از یک مَهر استوانه‌ای (هزاره دوم).....	۳۳
شکل ۲.۱	لوچه گلی از جبل آرودا، سوریه، حدود سال ۳۴۰۰ - ۳۲۰۰ ق. م.....	۳۶
شکل ۱.۲	تاج‌های مصری.....	۴۱
شکل ۲.۲	اهرام فراعنه: خنوپس، خفرن (خفرع) و میسرینوس در نزدیکی جیزه، سلسله چهارم.....	۴۲
شکل ۳.۲	زیکورات اور، سلسله سوم، حدود سال ۲۱۰۰ ق. م.....	۴۵
شکل ۱.۳	قانون حمورابی از بابل، حدود سال ۱۷۵۰ ق. م ارتفاع ۲/۲۵ متر.....	۵۲
شکل ۲.۳	تاجگذاری ملکه هات‌شپسوت توسط هوروس، خدای آسمان که سرفروش دارد، و توت که سر لک‌لک دارد و کاتب خدایان است.....	۵۵
شکل ۳.۳	آختاتون، نفرتیتی و دختران آن‌ها.....	۵۶

- شکل ۴.۳ اتاق تاجگذاری در کاخ کنوسوس (تا حدی بازسازی شده) ۶۰
- شکل ۵.۳ الف استحکامات در هاتوساس، پایتخت امپراتوری هیتی ۶۳
- شکل ۵.۳ ب استحکامات در تیرینس، نزدیک میسن ۶۳
- شکل ۶.۳ رامسس دوم در نبرد کادش علیه هیتی‌ها، سال ۱۲۷۵ ق. م ۶۴
- شکل ۱.۴ سپاه آشور در حال حمله به یک شهر ۷۲
- شکل ۲.۴ دروازه ایشتار بابل که توسط نبوکدنصر دوم (۶۰۵-۵۶۲ ق. م) ساخته شده و در
موزه پرگامون برلین بازسازی شده است. ۸۰
- شکل ۳.۴ (الف) گاو بالدار با سر انسان، کاخ سارگون دوم در دور شاروگین حدود سال ۷۰۷ ق. م ۸۴
- شکل ۳.۴ (ب) گاو بالدار با سر انسان، کاخ خشایارشا در تخت جمشید. ۸۴
- شکل ۱.۵ کیهان: پاپیروس پازر، سلسله ۲۱، حدود سال ۱۰۰۰ ق. م که خدایان مصری را
نشان می‌دهد. ۸۹
- شکل ۲.۵ اوزیریس «خدای ابدیت» مصری ۹۱
- شکل ۳.۵ بعل، خدای فنیقی، سوار بر یک شیر: نقش برجسته از قرن نهم ق. م ۹۲
- شکل ۴.۵ داوری در باره مرده: تصویر از کتاب مرده تهوریت سلسله بیست و یکم،
حدود ۱۰۰۰ ق. م ۹۵
- شکل ۱.۷ بخشی از ستون یادبود سپاه شلمنصر سوم، شاه آشور ۸۶۹-۸۲۴ ق. م ۱۱۰
- شکل ۱.۹ الف جام نوشابه به سبک هندسی که در «کرامثیکوس»، گورستان آتن،
پیدا شده است: قرن هشتم ق. م ۱۳۰
- شکل ۱.۹ ب سبوی جشن‌های پاناتنائیک، حدود ۵۱۰ ق. م سبک نقش سپاه ۱۳۰
- شکل ۱.۹ ج بطری روغن از آتن، حدود ۴۶۵ ق. م سبک نقش سرخ ۱۳۱
- شکل ۱.۹ د ظرف روغن کورنتی، حدود ۶۱۵ ق. م سبک شرقی ۱۳۲
- شکل ۲.۹ الف مجسمه‌ای مصری از جوانی برهنه: پادشاهی کهن، سلسله پنجم،
حدود ۲۴۰۰ ق. م. از یک گور خصوصی در صفره ۱۳۳
- شکل ۲.۹ ب مجسمه باستانی از یک مرد جوان (Kouros): احتمالاً قرن ششم ق. م.
حدود سال ۵۳۰ ۱۳۳
- شکل ۳.۹ الف شیوه معماری دوریک یا دوریسی ۱۳۵
- شکل ۳.۹ ب شیوه معماری یونیک ۱۳۵
- شکل ۳.۹ ج شیوه معماری کورنت ۱۳۵

- شکل ۴.۹ معبد ایزد آپولو در دلفی ۱۵۱
- شکل ۱.۱۰ کشتی جنگی (تریرمه) آتنی ۱۵۷
- شکل ۲.۱۰ «دیوار طولانی» میان آتن و پیرائوس ۱۶۱
- شکل ۳.۱۰ پریکلس (۴۹۵-۴۲۹ ق. م) با کلاهمخود سربازان سنگین اسلحه (هوپلیت‌ها) .. ۱۶۴
- شکل ۴.۱۰ پالاس آتنا، الهه اعظم شهر آتن ۱۶۷
- شکل ۵.۱۰ الف یک هوپلیت ۱۶۸
- شکل ۵.۱۰ ب یک سرباز سبک اسلحه یونانی ۱۶۸
- شکل ۶.۱۰ دموستنس خطیب نامدار آتن ۱۷۲
- شکل ۷.۱۰ آکروپولیس آتن، مرکز مذهبی شهر ۱۷۵
- شکل ۸.۱۰ یک خانه یونانی ۱۷۸
- شکل ۹.۱۰ نقش برجسته از یک بنای یادبود گورستان ۱۸۴
- شکل ۱۰.۱۰ طرح کلی پیشرفت تئاتر ۱۸۷
- شکل ۱۱.۱۰ صحنه‌ای از مدرسه یونانی که در روی یک ظرف نقاشی شده است ۱۹۰
- شکل ۱۲.۱۰ سقراط (۴۲۹-۳۹۹ ق. م) ۱۹۱
- شکل ۱۳.۱۰ معبد هرا در پوسیدونیا یا پستوم، قرن پنجم ق. م. ۱۹۶
- شکل ۱.۱۱ ماکت شهر پرگاموم، یکی از مهم‌ترین کانون‌های فرهنگ یونانی
- در عصر هلنیستی ۲۰۴
- شکل ۲.۱۱ قریانگاه بزرگ زئوس در پرگاموم که به یادبود پیروزی پرگاموم علیه غلاطیان ساخته شده بود ۲۰۶
- شکل ۳.۱۱ گُل در حال احتضار - نمونه‌ای بارز از مجسمه‌سازی هلنیستی: قرن سوم ق. م ۲۱۳
- شکل ۴.۱۱ مجسمه پوسیدون، ایزد دریا از جزیره ملوس: قرن دوم ق. م ۲۱۶
- شکل ۵.۱۱ تندیسک ایزیس: دوره رومیان، سده دوم میلادی ۲۲۳
- شکل ۶.۱۱ تکه‌ای از لفافه مومیایی شده از تبس: عصر امپراتوری روم، سده دوم میلادی. ۲۲۴
- شکل ۱.۱۲ نقاشی سنگ گور اتروسکی ۲۳۱
- شکل ۲.۱۲ گرگ ماده‌ای که ادعا می‌شود رمولوس و رموس را شیر داده است:
- سال‌های ۴۸۰ - ۴۷۰ ق. م ۲۳۶
- شکل ۳.۱۲ پروتوس، قرن سوم یا دوم ق. م ۲۴۰
- شکل ۴.۱۲ ویا آپیا، نخستین جاده سنگفرش رمی در ایتالیا ۲۴۶

شکل ۵.۱۲	تصویری تخیلی از اجلاس مجلس سنا	۲۵۶
شکل ۶.۱۲	روسترا (سکوی سخنرانی) در فوروم، میدان مرکزی رُم	۲۶۰
شکل ۷.۱۲	یک نجیب‌زاده رومی با تندیس نیم‌تنه اجداد خود	۲۶۲
شکل ۱.۱۳	پل‌های چوبی مورد استفاده رومیان در جنگ اول پونیک	۲۷۳
شکل ۲.۱۳	نمونه‌ای از زنجیر بردگی	۲۸۳
شکل ۱.۱۴	یک افسر رومی در سده نخست ق. م.	۲۹۶
شکل ۲.۱۴	گنابوس پومپئوس (پومپی) (۱۰۶-۴۸ ق. م)	۳۰۴
شکل ۳.۱۴	آرامگاه سسیلیا متلا در کنار وی‌آپیا [جاده آپیا] چنان‌که در یک نقاشی	
	قرن هجدهم نمایش داده شده است.	۳۰۷
شکل ۴.۱۴	مارکوس تولیوس چیچرو (سیسرون) (۱۰۶-۴۳ ق. م)	۳۰۸
شکل ۵.۱۴	بنای مجلس سنا که در زمان سزار ساخته شده است.	۳۱۳
شکل ۶.۱۴	گایوس یولیوس سزار (۱۰۲-۴۴ ق. م)	۳۱۴
شکل ۱.۱۵	اوگوستوس (۲۷ ق. م - ۱۴ میلادی)	۳۲۱
شکل ۲.۱۵	بنای آرامگاه گایوس و لوسیوس سزار در کنار یکی از طاق‌های	
	پیروزی اوگوستوس	۳۲۵
شکل ۳.۱۵	جام بلوری مجلل	۳۲۸
شکل ۴.۱۵	بخشی از برجسته‌کاری بر «قربانگاه صلح» که توسط اوگوستوس در	
	سال ۹ ق. م ساخته شده است و خانواده امپراتور را نشان می‌دهد.	۳۳۳
شکل ۵.۱۵	کلودیوس (۴۱-۵۴ م)	۳۴۱
شکل ۶.۱۵	آگریپنا	۳۴۲
شکل ۷.۱۵	گایوس سزار (کالیگولا)	۳۴۳
شکل ۸.۱۵	نرون	۳۴۳
شکل ۹.۱۵	صحنه مدرسه	۳۴۹
شکل ۱۰.۱۵	هادریان (۱۱۷-۱۳۸ م)	۳۵۲
شکل ۱۱.۱۵	یک سلت که شنلی کلاه‌دار، شلوار و ساق‌پیچ به تن دارد.	۳۵۵
شکل ۱۲.۱۵	آپیدا یا تپه‌های دژمانند زمان پیش از رومیان.	۳۵۶
شکل ۱۳.۱۵	اقامتگاه رومی نامور.	۳۵۸
شکل ۱۴.۱۵	دروازه ورودی یک اپیدوم	۳۵۸

- شکل ۱۵.۱۵ یک آمازون مجروح: کپی یونانی (قرن دوم میلادی) از یک مجسمه یونانی کلاسیک ۳۶۱
- شکل ۱۶.۱۵ تصویر مسابقات یونانی: در دوره روم میان مسابقات دو و میدانی، اراپه‌رانی، کشتی و مشت‌زنی در سراسر کشورهای مدیترانه شرقی و نیز در غرب رواجی گسترده داشت. ۳۶۲
- شکل ۱۷.۱۵ الف خیابانی با دکان‌های اطراف آن در یک شهر کوچک رومی ۳۶۴
- شکل ۱۷.۱۵ ب خیابانی در یک شهر بزرگ رومی ۳۶۵
- شکل ۱۸.۱۵ پرداخت خراج: نقش برجسته از یک آرامگاه در منطقه موزله ۳۷۰
- شکل ۱۹.۱۵ خیابان رومی با ردیف مغازه‌ها در حدود آغاز قرن دوم میلادی ۳۷۱
- شکل ۲۰.۱۵ کشتی رودخانه‌رو در حال حمل بشکه‌های شراب ۳۷۲
- شکل ۲۱.۱۵ طرح و نمای خانه‌های نمونه رومی ۳۷۳
- شکل ۲۲.۱۵ الف تصویر یک پسر رومی از عصر میانه امپراتوری ۳۷۴
- شکل ۲۲.۱۵ ب یک بانوی رومی هنگام آرایش ۳۷۴
- شکل ۲۲.۱۵ ج یک خانواده هنگام صرف غذا ۳۷۵
- شکل ۲۳.۱۵ مارس خدای رومیان ۳۷۸
- شکل ۲۴.۱۵ طرح بازسازی شده معبد لنوس - مارس نزدیک تریر، یکی از مهم‌ترین شهرهای منطقه موزل روم ۳۷۹
- شکل ۲۵.۱۵ سه خدای کاپیتول در رم: ژوپیتر (وسط)، خدای اصلی دولتی روم، یونیو و میتروا در طرفین او ۳۸۱
- شکل ۲۶.۱۵ باکوس (دیونیزوس) در وسط دو موجود مست و سرخوش ۳۸۲
- شکل ۲۷.۱۵ تابوت سنگی منقوش که صحنه‌های مسیحی را نشان می‌دهد ۳۸۵
- شکل ۱.۱۶ مارکوس اورلیوس (حکومت ۱۶۱ تا ۱۸۰ میلادی) در حال بخشیدن حریفان شکست خورده خود ۳۸۹
- شکل ۲.۱۶ یک زارع آلمانی در حال شخم زدن ۳۹۰
- شکل ۳.۱۶ سپتیمیوس سوروس (۱۹۳-۲۱۱ میلادی) ۳۹۵
- شکل ۴.۱۶ کاراکالا (۲۱۱-۲۱۷ میلادی) ۳۹۶
- شکل ۵.۱۶ دروازه‌ای در دیوار آورلیان (فرمانروایی آورلیانوس ۲۷۰-۲۷۵م) ۳۹۹
- شکل ۶.۱۶ دیوکلتیان و نواب او که به صورت صمیمانه‌ای نشان داده شده‌اند ۴۰۵

- شکل ۷.۱۶ دکیوس (۲۴۹ - ۲۵۱ م) یکی از امپراتوران سرباز. ۴۰۶
 شکل ۸.۱۶ الف نمای پیشین و پسین آئولا پالاتینا، تخت گاه و تالار باریابی
 کنستانتین در تریشر. ۴۰۹
 شکل ۸.۱۶ ب گرمابه امپراتوری در تریشر، یکی از پایتخت‌های امپراتوری رم در قرن چهارم... ۴۰۹
 شکل ۹.۱۶ سکه طلا با نقش امپراتور کنستانتین کبیر (۳۰۶-۳۳۷ م). ۴۱۰
 شکل ۱۰.۱۶ الف شهر توئژرن در بلژیک که مناطق محصور تا سال ۲۷۵ میلادی و نواحی
 بعدی روستایی را نشان می‌دهد. ۴۱۲
 شکل ۱۰.۱۶ ب ماستریخت در اوج شکوفایی روم و باروری قرن چهارم آن (با رنگ سیاه)
 که جمعیت باقی‌مانده در آن زندگی می‌کردند. ۴۱۳
 شکل ۱۱.۱۶ سنت ویتال در راونا که در قرن پنجم میلادی ساخته شده است. ۴۱۷

نمودارها

- نمودار ۱.۱ خانواده‌های زبانی. ۲۶
 نمودار ۱.۶ مدل اقتصاد کاخی. ۹۹
 نمودار ۲.۶ نیروی کار. ۱۰۴
 نمودار ۱.۹ انواع متفاوت حکومت. ۱۴۶
 نمودار ۱.۱۲ ساختار اجتماعی جمهوری آغازین. ۲۵۰
 نمودار ۲.۱۲ کمیتیای کنتوریاها. ۲۵۹
 نمودار ۱.۱۳ شیوه آرایش جنگی لژیون رومی در زمان جنگ دوم پونیک
 (سال‌های ۲۱۸-۲۰۱ ق.م). ۲۷۰
 نمودار ۲.۱۳ نتایج گسترش روم در سده دوم پیش از میلاد. ۲۷۹
 نمودار ۱.۱۴ ساختار اجتماعی در جمهوری متأخر. ۲۹۵
 نمودار ۲.۱۴ شالوده قدرت سرداران مهم. ۲۹۷
 نمودار ۳.۱۴ تعداد شهروندان مسلح شده. ۳۱۷
 نمودار ۱.۱۵ امپراتوران روم در سده‌های اول و دوم میلادی. ۳۴۰
 نمودار ۲.۱۵ ساختار اجتماعی در عصر آغازین امپراتوری. ۳۴۶
 نمودار ۱.۸ سلسله یولیو-کلودیوسی. ۴۲۶

مقدمه

تاریخ باستان تاریخ گاهواره تمدن اروپایی است. از هنگام سفرهای اکتشافی سده شانزدهم، به ویژه از دوران امپریالیسم استعماری سده‌های نوزدهم و بیستم، این تمدن در سراسر جهان گسترش یافته است؛ با این حال، ریشه‌های آن در کشورهای پیرامون دریای مدیترانه، به خصوص مراکز فرهنگی خاورمیانه باستانی و کانون‌های فرهنگی یونان و روم باستان قرار دارد. در این نواحی بسیاری از جنبه‌های متمایز فرهنگ نوین غربی در فاصله سال‌های ۳۵۰۰ پیش از میلاد تا ۵۰۰ میلادی شکل گرفته است. مثلاً، مسیحیت از درون یهودیت در فلسطین برآمده و تکامل یافته و ساز و برگ فلسفی و ساختار سازمان‌یافته خود را در قالب امپراتوری روم شکل داده است؛ فلسفه امروزی غرب ریشه‌های عمیقی در مکتب‌های فکری یونان دارد؛ بسیاری از نظام‌های کنونی حقوقی تا حد زیادی بر پایه حقوق روم استوارند؛ ادبیات یونانی و لاتینی هنوز برنامه درسی دبیرستان‌های غرب را تشکیل می‌دهد. سایر عناصر فرهنگ نوین غربی که در نواحی مدیترانه ریشه دارند، عبارتند از: معماری، هنرهای تجسمی، ادبیات و نیز علوم که از دل تفکر یونانی پدید آمده و تکامل یافته‌اند.

بسیاری از پدیده‌هایی که بعدها فراگیر شده‌اند، نخست در منطقه مدیترانه باستانی متجلی شدند: این ناحیه شاهد ظهور دولت‌ها و شهرها، رشد فرایندهای تصمیم‌گیری، همچنین خاستگاه توسعه و تأثیرات آن بر روابط اجتماعی و شیوه‌های تفکر، تعامل فرهنگ‌های متفاوت و پیدایش ادیان جهانی بوده است.

شناخت ما از تاریخ باستان تا حدی مبتنی بر اطلاعاتی است که پس از گذشت قرن‌ها به ما رسیده است؛ اطلاعاتی که نسل به نسل از دوران باستان تاکنون به ما منتقل شده‌اند. آثار

نمودار ۱.۱ خانواده‌های زبانی

زبان‌های سامی

اکدی کهن

$$\text{اکدی} = \begin{cases} \text{بابلی} \\ \text{آشوری} \end{cases}$$

عموری

آرامی و کلدانی

کنعانی و فنیقی

عبری

عربی

قبطی

حامی - سامی = خانواده زبان‌های آفریقایی

اتیوپیایی

زبان‌های هند و اروپایی

سانسکریت

هیتی

زبان‌های آریایی یا ایرانی: مادی، پارسی و پارسی

یونانی

لاتین و زبان‌های مشتق از آن: ایتالیایی، اسپانیایی، فرانسوی، رومانیایی

زبان‌های اسلاو: روسی، لهستانی، صربی، کرواسی، چک، اسلواک، بلغاری

سلتیک: زبان‌های سلت‌ها، غلاتیان در آسیای صغیر، بریتون‌ها، سلتیبری‌ها در اسپانیا؛

اکنون: پروتانی، ویلزی، گیلی ایرلندی

زبان‌های ژرمانیک: زبان‌های فریزی‌ها، فرانک‌ها، ساکسون‌ها، باتاویان‌ها، آنگل‌ها، گوت‌ها

ارمنی

در پایان به نظام‌های زمانی یا گاهشماری نیز اشاره کوتاهی می‌کنیم. امروزه به نظام گاهشماری یکپارچه و معروفی عادت داریم که در تمام جهان به کار می‌رود، ولی در عهد باستان وضع غیر از این بود. در روزگار باستان هر قوم یا ملت نظام گاهشماری خاص خود را داشت که مبتنی بر دوره‌های سلطنت شاهان، دوره‌های قدرت مقامات عالی یا حوادث مهم بود. مثلاً در آتن، زمان بر اساس مدت زمامداری آرکون‌ها (لقب سرکردگان شهر در جمهوری یونان باستان) یا بر اساس المپیادها - فواصل میان بازی‌های المپیک که چهارسال بود - اندازه‌گیری می‌شد. می‌گفتند رویدادها در آتن در فاصله فلان المپیاد یا دوره زمامداری فلان آرکون رخ داده است. سیستم مورد استفاده در روم مبتنی بر فاصله دوره زمامداری دو کنسول (دو رئیس دادگاه عالی در جمهوری روم) بود. از همین نظام در دوره امپراتوری، یعنی وقتی قدرت کنسول‌ها کاهش یافته بود و تابع امپراتوران شده بودند، استفاده می‌شد. بسیاری از حوادث در هزاره دوم و سوم پیش از میلاد را باید به طور تقریبی تاریخ‌گذاری کرد. در مورد تاریخ‌های بعضی رویدادهای ۱۵۰۰ ساله آخر تاریخ باستان نیز نمی‌توان قاطعانه اظهار نظر کرد. هر جا ممکن بوده است، تاریخ‌های ذکر شده در صفحات کتاب بر اساس آخرین پژوهش‌ها آورده شده‌اند.